

Helse- og omsorgsdepartementet

Oslo, 10.08.2012

Pb 8011 Dep.

0030 Oslo

Ref: 20121023-/INJ. Postmottak@hod.dep.no

Høring – NOU:2100:17 Når sant skal sies om pårørendeomsorg

Fra usynlig til verdsatt og inkludert

Pensjonistforbundet viser til departementets høringsbrev av 30.01.2012. Svarbrev sendes også til postmottak@hd.dep.no. Pensjonistforbundets uttalelse er på vegne av de samarbeidende organisasjonene, Telepensjonistenes landsforbund, Jernbanepensjonistenes Forbund, Politiets Pensjonistforbund og LO- Stats pensjonistutvalg.

NOU: 2011:17 Når sant skal sies om pårørendeomsorg – Fra usynlig til verdsatt og inkludert er et særdeles viktig dokument i dagens og fremtidens omsorgsdebatt. Utredningen er fylldig og detaljert - i tillegg viser den mange gode tiltak, løsninger og beskrivelser av pårørendes plass i fremtidens omsorgsfelt. Pensjonistforbundet er spesielt positiv til høringens intensjoner om å forbedre rettighetene og kvaliteten på tjenestene både for mottakerne av pårørendeomsorg, og for utøverne av tjenesten.

Utvalgets forslag til modell for fremtidens pårørendeomsorg er, etter Pensjonistforbundets vurdering, den eneste reelle av de tre modellene som fremstilles i dokumentet. De to andre modellene som fremkommer i utredningen medfører for stor usikkerhet både med hensyn til kvalitet på tjenestene og brukernes og pårørendes rettsikkerhet. De foreslåtte tiltakene under den anbefalte, modellen utvalget går inn for, vil utvilsomt innebære en styrking og forbedring av rettighetsfestingen og kvalitetssikringen av tilbudene til våre tyngste brukere. Utvalgets forslag om utvidet pleieordning og en forsterket kommunal omsorgsstønad med nasjonale satser vil også kunne gi pårørende en reell mulighet til å kombinere omfattende pensjonsgivende omsorgsarbeid med yrkesaktivitet innenfor en hel stillingsbrøk. Noe som igjen vil kunne føre til at pårørendes omsorgsarbeid anerkjennes som et akseptabelt arbeid på lik linje med annet arbeid i samfunnet. Pensjonistforbundet mener at hvis den modellen utvalget går inn for blir vedtatt, vil det representere en opprydding som bringer pårørendeomsorgen et skritt videre i riktig retning. Vi har likevel en del generelle bemerkninger, kommentarer og løsninger på tiltak vi mener departementet bør ta hensyn til i det videre arbeidet med å utvikle en moderne, styrket og vellykket pårørendeomsorg.

Pensjonistforbundet mener at det i det videre arbeidet med pårørendeomsorg, i enda større grad enn det som kommer frem i høringsdokumentet, bør tydeliggjøres at de offentlige omsorgstjenestene fortsatt skal være bærende for den omsorgen som ytes overfor våre eldre. I dette ligger det et krav om at ansvaret for koordinering, standard og oppfølging av tjenestene fra pårørende skal være et offentlig anliggende. Noe som igjen vil medføre at kommunen fortsatt skal ha et formelt oppfølgingsansvar for at kvalitet og rettsikkerhet mv i forhold til de tjenestene og tilbudene som ytes av pårørende, er i forhold normer, lover og forordninger i samfunnet.

Kommunene bør legge til rette for at pårørendeomsorg kan kombineres med, og fungere som et supplement, til de tjenestene som allerede finnes og skal bygges opp i kommunen.

Pårørenderollen skal være, og er frivillig, og bør derfor være mer fleksible enn offentlige tjenester. Tjenesten skal være i tråd med den enkeltes/pasientens ønsker, behov og forutsetninger. Vilåårene om frivillig innsats/behandling skal være på brukerens premisser. Rammen for hvordan forholdet mellom offentlig og frivillig pårørendeomsorg skal være bør settes av brukeren selv(om mulig), kommunene og pårørende i fellesskap. Det er viktig at det tas hensyn til individuelle preferanser, behov og ønsker. Det er for eksempel mange eldre som kun ønsker helsefaglig hjelp fra fagutdannet hjelpepersonell, mens andre kun ønsker at egne pårørende kun skal utføre deler av helse-, og pleieoppgavene. Brukere skal ikke presses til å ta i mot hjelp fra pårørende, og pårørende må heller ikke bli drevet i en situasjon de føler som uhåndterlig og uoverkommelig. Uheldige og vanskelige situasjoner kan enkelt unngås ved at det fra første stund skapes en likeverdig, god og nyttig dialog mellom pårørende, brukere og kommunene. En kvalitetsmessig god og samfunnsmessig nyttig pårørendeomsorg avhenger av at brukere og pårørende involveres og følges opp av kommunen fra første stund.

Det er viktig å påpeke at det ikke er alle som har evne til å yte riktig omsorg for syke gamle. Det er viktig at kommunen etablerer gode rutiner for å avdekke mangler i pårørendeomsorgen.

Pensjonistforbundet mener at økonomiske sikkerhet og rettighetsfesting er viktige og riktige virkemidler i den videre utviklingen av pårørendeomsorgen - men hvis vi skal lykkes med å utvikle pårørendeomsorgen må kommunene og staten i fellesskap legge til rette for en helhetlig og omfattende og varig pårørendepolitikk som er integrert som en fullverdig del av de omsorgstjenestene som kommunene allerede yter overfor sine borgere. En helhetlig og omfattende pårørendepolitikk som består av tilrettelagte og sammensatte tiltak av praktisk støtte og fast avlastningstilbud vil kunne gi effekt på omsorgsbyrden, og livskvaliteten både til omsorgsutøveren og mottakeren av tjenestene. Dette vil også være samfunnsøkonomisk lønnsomt da det vil kunne forebygge og utsette varige innleggelse i institusjon hos mottakeren av pårørendeomsorg, i tillegg til at det vil avverge utslitthet, stress, bekymringer og depresjoner hos den som yter omsorgen. Dette synet støttes av pårørende selv som ytrer at i forhold til deres omsorgssituasjon så kommer den praktiske mestringen foran økonomisk støtte.

I dette ligger det et ønske om å få nok og riktig hjelp når de trenger det. Pensjonistforbundet mener at dette synliggjør at sosiale tjenester og andre tjenesters betydning bør vektlegges tydeligere i det videre arbeidet med å utvikle pårørendeomsorgen. En helhetlig og omfattende pårørendeomsorg bør minimum inneholde et sammenhengende tilbud om opplæring og kurs, støttekontakt, fritidsassistanse, teknologiske hjelpemidler.

Hvis en skal ha et håp om økt pårørendeomsorg må det også legges til rette for økt frivillighet i kommunene. Det bør etableres gode metoder for koordinering av frivillig innsats i kommunene og regionene. Frivillig arbeid og pårørendeomsorg må bli en likeverdig og naturlig del av den helhetlige omsorgen som allerede ytes overfor eldre i dag. En høyre andel av frivillighet vil kunne forebygge skjevutvikling av Eldres helse, ensomhet og utestengelse fra samfunnet ved at sikre de eldre(også eldre i omsorgsbolig og på sykehjem) får en mer aktiv og meningsfylt hverdag. Eldre mennesker som ønsker å delta og involvere seg i frivillig arbeid bør fanges opp og formidles videre til de etablerte organisasjonene.

Det kommunale arbeidet med å utvikle en samfunnsøkonomisk fornuftig og riktig pårørendeomsorg for mottakere og utøvere av tjenesten bør skje på tvers av kommunale etater, i samarbeid med nærliggende kommuner og ved å etablere varige samarbeidsordninger med frivillige tiltak i kommunen og regionen.

Pensjonistforbundet støtter utvalget i at alle pårørende bør ha en forpliktende kontrakt, og en felles kontaktperson/koordinator i kommunen som skal veilede tjenesteutøveren samt vurdere løpende behov for andre aktuelle kommunale tjenester. Denne kontaktpersonen/koordinatoren bør også, i fellesskap med brukeren og den pårørende, ha et ansvar for å vurdere/kartlegge hvordan ordningen fungerer i sin helhet. Koordinatoren bør også fungere som et kontaktledd mellom kommunen og frivillige tiltak. Koordinatoren kan for eksempel brukes til å rekruttere, motivere, koordinere og veilede frivillige i kommunen. Koordinatoren/kontaktpersonen bør også, i fellesskap med kommunens frivillige tiltak, ha ansvar for å arrangere jevnlig møter mellom utøvere av pårørendetjenester/frivillige og ansatte i kommunen, etablere pårørendearena, brukerforum og samtalegrupper/nettverksmøter for pårørende. Samtalegrupper/nettverksmøter på tvers av kommuner(innad i regionen) er et tiltak som kan vise seg å være til hjelp og støtte for at pårørende skal klare å stå i tunge omsorgsoppgaver over tid. Slike grupper kan drives i kommunal regi, av brukerorganisasjoner, andre frivillige foretak eller organisasjoner(for eksempel demens foreningen)av helseforetak eller i et samarbeid mellom disse.

Pensjonistforbundet støtter også utvalget i at pårørendeopplæring kan være en god og nyttig måte å støtte pårørende med ekstraordinære tyngende omsorgsoppgaver. Vi mener at opplæringsprogrammet må ha en nasjonal standard, foregå på tvers av kommuner og i samarbeid med frivillige tiltak i regionen. Opplæringsprogrammet bør ha en viss varighet med jevnlig møter. I tillegg bør de pårørende ha tilgang til rådgivning og mulighet for å delta i støttegrupper. Opplæringsprogram bør være frivillig for

pårørende - men hvis kommunen gir økonomiske ytelser bør det stilles krav til nødvendig opplæring, samtaler og veiledning. Pårørendeopplæring bør rettighetsfestes.

En helhetlig og god pårørendepolitikk krever at kommunene utarbeider gode metoder for å bedre rutiner i kommunene når det gjelder kommunenes opplysningsplikt i forhold til aktuelle tjenester. Opplysninger om ordninger som befinner seg mellom omsorgslønn og institusjonsopphold kan med fordel kommuniseres bedre ut til personer som skal søke om tjenester i kommunen. Bl.a. er dette viktig i forhold til personer som utfører tyngende omsorgsoppgaver der det ikke er aktuelt med arbeid utenfor hjemmet. Et eksempel er der eldre ektefelle yter tyngende omsorg som klart overstiger det en normalt kan forvente av ektefelle. Det er da viktig at det opplyses om og innvilges også andre tjenester slik at omsorgslønn ikke blir en erstatning for andre tjenester, men en del av et totalt tilbud. Her er det ekstra viktig at kommunen tar på seg ansvaret med å kartlegge og vurdere de pårørendes rolle/omsorgs byde, situasjon og behov for avlastning.

Pensjonistforbundet er enig med utvalget i at det er nødvendig å sikre at pårørende ikke blir oppsagt fra sin stilling, men beholder sin tilknytning til arbeidslivet. Pensjonistforbundet mener derfor at det vil være vesentlige å fremme de nødvendige lovforslag som gjør det mulig for pårørende å få nødvendige permisjon for å ta seg av eldre slektninger. Pensjonistforbundet vil foreslå permisjon med lønn i minimum 10 dager pr. kalenderår. Denne ordningen bør omfatte pleie av syke foreldre på lik linje med omsorg for mindreårige barn. I tillegg bør det lovfestes at pårørende skal få avlastning ved ferie og sykdom i tillegg til yrkesskadeforsikring. Disse tiltakene vil gjøre omsorgslønnsordningen mer attraktiv også for menn.

Vedtak om omsorgslønn bør fattes for tre år, med mulighet for gjensidig oppsigelse, av gangen - for å sikre forutsigbarhet. De som forvalter omsorgslønnsordningen må få god opplæring i sak og klagebehandling.

En svært viktig forutsetning for å kunne tildeles ny kommunal omsorgsstønad er at pårørende som påtar seg tunge og krevende omsorgsoppgaver for sine nærmeste må ha et økonomisk tap i form av redusert stilling for å ha rett til stønaden. Det betyr i realiteten at man må være i arbeid, og deretter redusere sin stilling, for å ha rett til økonomisk kompensasjon for den pårørendeomsorgen de utfører. Utvalget stadfester dermed at pårørende som mottar 100 % lønn ikke lenger har krav på kompensasjon for den omsorgen de utfører. Pensjonister som har påtatt seg tunge og krevende omsorgsoppgaver, for ektefelle eller andre familiemedlemmer, mottar ingen lønn og har dermed ingen mulighet til å kunne redusere stillingen sin for å påta seg tunge og krevende omsorgsoppgaver. De har derfor heller ingen rett til kommunal omsorgslønn etter den nye ordningen. Den nye ordningen vil ikke erkjenne pensjonister økonomisk kompensasjon for omsorgsoppgavene de utfører.

Pensjonistforbundet mener at den nye ordningen med kommunal omsorgslønn må sikre at pensjonister som utfører særdeles tunge og krevende omsorgsoppgaver (for eksempel for demente ektefeller) sikres økonomisk kompensasjon for det arbeidet de utfører. Det bør være denne gruppens helhetlige livssituasjon som skal avgjøre om de har rett til økonomisk kompensasjon for det arbeidet de utfører og ikke deres arbeidsmarkedstilknytning. Det må være mulig å lage et standardisert system med gitte kriterier (for eksempel i forhold til hvor mange timer i uken de yter omsorg, hvor mye avlastning de mottar og deres økonomiske situasjon) som vurderer hvert enkelt tilfelle individuelt opp mot de økonomiske satsene som det er gjort rede for i utredningen. Dette vil også være samfunnsøkonomisk lønnsomt da disse pårørende sparer samfunnet for store summer hvert år.

I dag mottar flere eldre i denne gruppen hjelpestønad – en inntekt de har blitt økonomisk avhengig av. Pensjonistforbundet mener at overgangsregler må sikre at pensjonister som allerede er innvilget hjelpestønad beholder den så lenge de står i en situasjon med krevende omsorg for sine pårørende.

Pensjonistforbundet vil understreke behovet for en utvidet kartlegging av hvilke konsekvenser den nye ordningen får for eldre pårørende og deres familier. I tillegg bør kommunen påkrevs å ha gode rutiner for å sikre at denne gruppen har gode kunnskaper om det offentlige og frivillige tjenestetilbudet som finnes i kommunen.

Pensjonistforbundet mener det er usikkert om kommunene, ut i fra dagens ståsted, makter å håndtere de utfordringene det krever å integrere en ny omsorgslønnsordning med en omfattende og fullintegrert pårørendepolitikk. Det handler både om store forventninger til økonomi, kompetanse og veiledning, organisering og samordning – mens den kommunale eldreomsorgen allerede er under stort press. Usikkerheten blir ikke mindre ved at dette både tids-, - og organisasjonsmessig skal samordnes med kommunenes nye oppgaver som en følge av samhandlingsreformen. Pensjonistforbundet tror at hvis kommunen skal få til en varig og funksjonsdyktig ordning, så må departementet i en overgangsfase, legge til rette for gode økonomiske rammebetingelser både til planlegging, skolering og opplæring, omstruktureringer og fastsettelse og gjennomføring av nye mål på feltet. Pensjonistforbundet tror heller ikke intensjonene bak NOU 11: 17 Når sant skal sies om pårørendeomsorg – Fra usynlig til verdsatt og inkludert kan gjennomføres uten at departementet, i en overgangsfase, overfører regelbundet midler til kommunene, og eller andre organisasjoner som bør være delta i dette arbeidet. Pensjonistforbundet ser det som et minimum at regjeringen satser på tilskudd til samtale/selvhjelpsgrupper, pårørendeopplæring, avlastning, fritidsassistanse og teknologiske hjelpemidler.

Pensjonistforbundet tror at mulighetene for å lykkes i å utvikle et helhetlig og omfattende pårørendearbeid øker ytterligere hvis departementet oppretter en nasjonal pårørendeparaply som får ansvaret for å tilrettelegge for forskning, vekst/utvikling, opplæring/veiledning og informasjon på feltet.

Pensjonistforbundet mener at det vil være nødvendig at det utarbeides en kartlegging av endringene og konsekvensene omleggingen av pårørendeomsorgen vil få for brukerne og de pårørende/familiene som yter tjenestene til eldre. I tillegg vil det være nødvendig med en ny og utvidet ressurskartlegging og forskning på området.

Pensjonistforbundet

Borge Rørvik

Forbundsleder

Tone Bye

Tone Bye

Konsulent sosialsaker